BAL-TAM TÜRLÜK BİLGİSİ

37

BALKAN TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Prizren
Eylül- 2022

YAHYA KEMAL BEYATLI VE RUMELİ, BALKANLAR'DA KESİŞEN ORTAK DUYGULAR...

Zeynel BEKSAÇ[*]



Öteden beri birçoğunun döne döne öne sürdüğü bilinen bir cümleyle yazıma giriş yapmak istiyorum. Balkanları ve Balkanlar tarihini Türkler olmadan düşünmek âdeta imkânsızdır.

Biliyoruz ki önce, başta Attila olmak üzere V. yüzyıl başlarında bu bölgenin büyük bir bölümünü ele geçiriyor atalarımız. Yine Peçenek, Kuman ve Uz Türklerinin Balkanlara yerleşme tarihleri XI ve XII. yüzyıldır. Ancak bugün de varlığını sürdüren Türklerin bölgedeki kalıcı ilişkilerinin Osmanlı ile başladığı yadsınamaz bir gerçektir.

Nesillerce Rumeli'ye, Balkan Türkü'nün belini büken büyük ölçüde göçler olmuştur. Evet, göç yağmurlarıyla ıslanmış coğrafyanın çocuklarıyız biz. Gâh savaşlar, gâh çeşitli sıkıntılar sonucunda ve özellikle Osmanlı'nın o topraklardan ayrı düşmesi sonucunda Türk'ün çilesi bir değil, bin bir olmuştur. Göç; evi, barkı, dostu, komşuyu, sevdiklerini, alışkanlıklarını terk etmek, kopmak, kaybetmek, bir ömür boyu o acıyı yüreğinde taşımak... Yeni baştan hayata merhaba demek, ayağa kalkmak mücadelesi...

Evet, genelde Türkçenin Rumeli yakasında bir avuçtuk. Varlığını Türk kimliğiyle sürdüren bizler için kesilen fatura hep ağır oldu. Sayımızın azalması bu dili, bu kültürü ve gelenek göreneği sürdürenlerin sırtına taşınılması ağır bir yükün daha eklenmesi demekti…

Ben daha altı yaşımı doldurmadan, göç sözünün ne anlama geldiğini bilmediğim yıllarda acısını tatmış biriyim. Teyzemler Türkiye'ye göç etmişlerdi. Aklımda kalan giden otobüsün ardından el sallayışlar, gözyaşları, hatta hıçkırıklı ağlamaklar... Sonra, Prizren'deki eski Osmanlı kışlasının hemen üstündeki üzüm bağımıza her

[*] Şair, yazar, Kosova.

gidişimizde, yoldan geçen otobüslere gözü yaşlı el sallar, "Anne, bak, teyze Türkiye'ye gidiyor!" diye söylenirdim...

Evet, yaş küçük de olsa böyle sahneler insanın gözü önünden bir türlü gitmiyor...

Ne ilahi şehirsin sen böyle Üsküp, bu güzelliği nereden aldın?

Bilirim, Şar Dağı'nda esen yeller yüzünü okşar senin. Vardar mı yıkar gözlerini? Zaman zaman sen de dolup taşarsın ya, gözyaşlarını silen olur mu?

Gelen geçene bağrını açarsın; sırdaşsın, cansın, yârsın...

Paşa yiğit bey diyarı, şairler otağı, seni sevmemek, sana gönül vermemek mümkün mü!

Bütün sokakların güzelliğe çıkarır. Kaldırımların beni söyler, beni anlatır...

Bak işte karşıdan Âşık Çelebi, Yahya Kemal, Necati, Fahri, İlhami bana koş der.

Taşköprü yüzyılların türküsünü söyler.

Bitmedi güzelliklerin Üsküp. Rumeli'nin gülü oldun hep...

Terk ederken Yahya Kemal'in on dört yaşlarında olması, annesinin ölümü ardından kısa bir süreliğine de olsa yeniden Üsküp'e dönmesi, bir ömür boyu onda derin izler bırakmasına ve Üsküp sevdasını içinde taşımasına yetmiştir...

Öyle zannediyorum ki söz vatan özlemi, hasreti olunca, göç yâd edilince, bizim her cümlemizin, her dizemizin, hatta her ah edişimizin bile bilinç altında bir yerlerde Yahya Kemal Beyatlı dizesinin ürpertisi yatar. Yürüdüğümüz yollarda, bastığımız her kaldırım taşında, yaktığımız türküde, oynadığımız oyunda, anlattığımız masalda, Vardar'ın şırıltısında, cami bahçesinde açan kadife gülün kokusunda, yaktığımız ağıtta hep biraz da sen varsın usta.

Yahya Kemal, "Kaybolan Şehir" ve benzer içeriği olan diğer şiirleriyle içindeki özlem, hasret korunu açık, çok net ve duygusal bir şekilde paylaşırken, burada kalan bizlere âdeta "Varlığımıza sahip çıkın, ecdat yadigârı ne varsa gölgesine bile leke sürülmesine izin vermeyin," der gibi olmuştur.

Ben Üsküp'e her gidişimde, Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin en büyük temsilcilerinden Yahya Kemal Beyatlı'yla eski çarşıda randevum varmış gibi bir heyecan içinde olurum. Bir sokaktan o, başka bir sokaktan Necati Zekeriya çıkacakmış gibi adımlarım çarşıda... Yahya Kemal'den tam 30 yıl sonra vefat eden Necati Zekeriya, bir keresinde beni Priştine Televizyonu için evinde yapmış olduğum röportajdan sonra evine 10-15 adımlık mesafede olan Ohrili yaşlı pastacının dükkânına götürmüş, beraber kazandibi yemiştik. Son yıllarda ıhlamur kokan o sokaklarda boynundan eksik etmediği

eşarbıyla, rüzgârın öte beri dağıttığı ak pak saçlarıyla, tam bir bohem tavrıyla o çaycı bu çaycı diyerek nostaljik içerikli şiirlerini yazdı oralarda. Yaşamının son günlerini sezercesine... Ölümünden bir yıl sonra Priştine'de (1989 yılında) Tan yayınlarınca *Çayhane Şiirleri* adlı kitabı gün yüzü gördü. Kitabın 32'nci sayfasında "Mermer Heykeller Döllenir" başlıklı şiirinin son iki dizesi şöyledir: Bakarım Şar Dağı'na tepeler al al/ Az sonra buradan geçecek Yahya Kemal.

Ben yalnız değilim demek ki. O da benim gibi hayal de olsa ustanın masasına gelmesini beklemiş...

Çok merak ediyorum, bir mucize olsa, Üsküp Türk Çarşısı'nda her iki ustayla buluşsak, aralarında nasıl bir muhabbet geçerdi acaba?!

Yine bir çaresi olsa ustaya bir mesaj geçsem: Dert etme şairim, doğduğun Üsküp'te her şey yerli yerinde. Üzülme, desem. Çocukluğunun sokağında başka çocuklar, başka gençler, başka yetişkinler Türkçeye ömür katıyorlar.

Komşu çocukların, hatta torunların olacak: Leylalar, Seyhanlar, Hüsrevler, Mehmedler, Seyyidler, Medadinler ve daha nice hemşehrilerinle, Türkiye'den ve Kosova'dan gelenlerle birlikte, çocukluğunda körebe, saklambaç gibi oyunlar oynadığın Sulu Han'da seni andık. İlhami Emin oradaydı, D. Mehmet Doğan ve niceleri oradaydı...

İnan usta, Üsküp bir çocuk gibi heyecanlıydı o akşam. İshakiye Mahallesi izlerini özenle saklıyordu... Türk Çarşısı'nda Sulu Han'da buluşmak, şiiri dillendirmek, başlı başına bir mutluluktu... Seni yâd ettik. Hani Kaybolan Şehir demiştin ya, vallahi o şiiri şimdi yazsaydın, adı mutlaka kaybolan şehir olmayacaktı. Mutlu olacaktın, biliyorum. Şiir okuyan gençleri bir bir alınlarından öpecek, kutlayacaktın. İki yıl önce gözlerini bu dünyaya yuman Fahri Ali kardeşimize de Üsküp için "Kaybolmayan Şehir" dediği için "Haklısın şairim" diyerek, omuzunu sıvazlamış olacaktın...

...Ama itiraf edeyim, kolay olmadı be usta.

Balkanlarda yaşamak, Balkanlarda yazmak delikanlıca Türkçenin nöbetine durmak, yıkıntılarda yeni baştan doğmak, baharda güzü, güzde kışı yaşamaktı be usta.

Balkanlarda yazmak, direngenliği elden bırakmamak, düzde yokuş tırmanıp engellerde horon tepmekti.

Balkanlarda yaşamak, Balkanlarda yazmak hüzünlü denizlerde demir atıp Türkçeye ölesiye teslim olmaktı.

Balkanlarda yaşamak, yaşam gerçeğine Türkçeyle yüreklenmek, avcıların namluları karşısında yılmadan Türkçe haykırmaktı.

Adam gibi yaşamak için dilimize, geleneğimize, eğitimimize, kültürümüze, kimliğimize sahip çıktık. Varmak istediğimiz hep yarınlar olduğu için direncimizi hiç yitirmedik. Bir dünya dili olan

Türkçemize yosunun taşa sarıldığı gibi, hanımelinin duvara yaslandığı gibi öylece bağlandık.

Balkanlarda yaşamak ve Balkanlarda yazmak, Türkçe uğruna boynumuzun kıldan ince olması demekti. Yoksulluğa varsa da hâlimiz, Türkçenin eşiğine post kurmak kararlılığından dönmemek demekti. Zaman zaman unutulup kırbaçlanan, çamaşırlar örneği ipe serilen bir düş olsak da...

Türkçemiz, Balkanlarda, Rumeli'de günün her anında üstümüze bir çığ gibi yıkılan mutlu belamızdı!

Özlem ve hasret yakamızı hiç bırakmadı. Bazen yangın gibi, bazen sel gibi, gün oldu deprem gibi çullandı üzerimize yaşam. Yakılan türküler yüreğimizi hem dağladı hem de merhem oldu. Senin Üsküp'e duyduğun özlem gibi be usta. Üsküp'ten ayrılmayı bir türlü kabullenemedin. Göçün ateşten gömleğini giydin. Biz de ana vatan özlemiyle yanıp kavrulduk be usta...

Hiç kolay olmadı. Balkanlarda yaşamak ve Balkanlarda yazmak, bu coğrafyada yüzü ak, alnı açık, başı dik, aslımıza yakışır bir duruşla var olmak demekti. İnsanlık kıyılarına vuran dalgaydık ya, sözünün eri olana saygımız sonsuz oldu. Ancak iç çamaşırlar gibi değişen insanlardan olmadık hiç. Ne ettiysek; kimliğimize, dilimize, edebiyatımıza şemsiye açarak, bizler için olmazsa olmaz özelliğini taşıyan bu değerleri doludan, selden, kem gözle bakanlardan korumak içindi.

Bizler Balkan Türkleriydik: Kırılıp gücendiğimizde, yıkılıp dört duvar arası sıkıştığımızda, Yunusça fidan dikildik çıplak tepelere, yosun diye taşlara sarıldık yunusça, damar damar daldık kıraç toprağa Yunusça, dilimiz Yunus, usumuz Yunus dedi hep.

Bütün bunları 'Kaybolmamak' için yaptık be usta. Üsküp kaybolmasın, Prizren kaybolmasın, Sofya kaybolmasın… Hiçbir yer kaybolmasın. Türkçe kaybolmasın, Türkçeye kilit vurulmasın diye yaptık…

Sayın D. Mehmet Doğan diyor ki "Yahya Kemal'i tanımak istiyorsak, yola Üsküp'ten başlamak lazım." Bizce haklıdır. Biliyorum bu akşam bizimle birlikte olsaydın sen de hak verirdin Doğan'a usta. Hele, biz, burada kalmış, yaşamış ve yaşamakta olan Balkanlı şair ve genelde yazarlar için, bunun ne kadar doğru ve isabetli bir yaklaşım olduğunun canlı tanığıyız.

Bu topraklarda Türkçeye güzellik katıp ömür tüketenlere selam olsun. Üsküp, Vardar, Türk Çarşısı, Taşköprü, camiler, hanlar, hamamlar ve daha nice bizden eser ve değerler var oldukça Türkçeyle buluşmalarımız hep olacaktır... Türkçe bu gök kubbede hep yankılanacaktır.

Seni andık Üsküp'te. Özlemle, gururla, bu toprakların çocuğu

olduğun için göğsümüz daha bir kabardı. 87'lik delikanlı İlhami Emin de tüm heybetiyle bir çınar gibiydi o gece sahnede...

Genç şaire dostumuz Leyla Şerif Emin, "Söyleyeceklerimiz var, kafiyeli belki biraz ama inanın yüreğinize dokunacak hepsi..." demişti. İşte tam da öyle bir akşamdı Sulu Han'da, Üsküp'te, Türk Çarşısı'nda... Bu güzel geceyi örgütleyene, destek verene, katılanlara da selam olsun...

Üsküp, Balkanlar, Türkçenin gürül gürül yaşadığı bir coğrafya olmaya devam edecektir...

Yahya Kemal'in İstanbul ve Üsküp'e olan sevdası malum. Bizler bulunduğumuz koşullarda o büyük ustaya gücümüz yettiğince uğraş versek de özellikle maddi konumumuz açısından istediğimiz düzeyde bir etkinliği gerçekleştirme durumundan mahrumuz. Önerim şu. Bir yıl İstanbul, bir yıl Üsküp olmak üzere dönüşümlü olarak adına layık bir şiir festivali düzenlense ve bu, sonra gelenek hâline getirilebilse. Bu aynı zamanda biz Balkanlı şairler için de bir 'sahiplenme' anlamına gelirdi diye düşünüyorum.